

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента

кандидата економічних наук, доцента Юшка Сергія Васильовича

на дисертаційну роботу Воробей Світлани Іванівни

на тему «Антициклічне фіскальне регулювання розвитку національної економіки», подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 Економіка

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми дисертації.

У сучасній економічній науці питання антициклічного фіскального регулювання посідають одне з центральних місць серед проблем макроекономічної стабілізації. Світова практика переконливо засвідчує, що ефективність державної економічної політики значною мірою визначається здатністю своєчасно реагувати на циклічні коливання, використовуючи бюджетно-податкові інструменти не лише для подолання кризових явищ, а й для запобігання накопиченню макроекономічних дисбалансів. У цих умовах особливої ваги набуває пошук сучасних концептуальних підходів до формування фіскальної політики, здатної забезпечувати стале економічне зростання, фінансову стійкість та адаптивність держави до зовнішніх і внутрішніх викликів.

Для України зазначена проблематика є надзвичайно актуальною. Тривалий період структурних трансформацій економіки, наслідки повномасштабної війни, суттєве зростання боргового навантаження, залежність бюджетної системи від міжнародної фінансової підтримки та необхідність повоєнного відновлення обумовлюють потребу у переосмисленні традиційних підходів до фіскального регулювання. Водночас євроінтеграційний курс держави передбачає поступове впровадження сучасних принципів управління публічними фінансами, узгоджених із

практикою Європейського Союзу, що вимагає науково обґрунтованого адаптування відповідних інструментів до українських реалій.

Незважаючи на вагомий внесок вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток теорії фінансової політики, багато питань залишаються дискусійними. Насамперед це стосується комплексного оцінювання результативності антициклічного фінансового регулювання, визначення меж застосування дискреційних і автоматичних інструментів, інтеграції оцінювання фінансових ризиків, боргової стійкості, податкових стимулів і бюджетних обмежень у єдину систему прийняття державних управлінських рішень. Саме подолання цієї фрагментарності є одним із ключових наукових завдань сучасних досліджень.

У цьому контексті дисертаційна робота С. І. Воробей є своєчасною та актуальною. Її цінність полягає у спробі сформулювати цілісне науково-методичне бачення антициклічного фінансового регулювання, яке поєднує теоретичне обґрунтування, методичний інструментарій та практичні рекомендації щодо підвищення ефективності державної економічної політики. Отримані результати відповідають сучасним потребам розвитку системи управління державними фінансами, зміцнення макрофінансової стійкості України та реалізації стратегічних завдань її економічного відновлення й інтеграції до європейського економічного простору.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до наукових напрямів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та безпосередньо пов'язана з виконанням науково-дослідної роботи «Теоретико-методологічні засади функціонування підприємств в умовах глобалізації та невизначеності середовища», результати якої використовувалися у науковій діяльності університету (довідка від 21.08.2025 № 47/2025). У межах зазначеної тематики автором досліджено проблеми підвищення ефективності державного фінансового регулювання, оцінювання результативності бюджетно-податкової політики та обґрунтування напрямів її вдосконалення в умовах макроекономічної нестабільності. Отримані

результати розвивають наукові положення зазначеної науково-дослідної роботи шляхом поглиблення теоретичних засад антициклічного фінансового регулювання, удосконалення методичного інструментарію оцінювання його результативності та формування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансової політики в умовах структурних трансформацій економіки.

Таким чином, зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та тематикою наукових досліджень є чітко визначеним, належним чином підтвердженим і свідчить про виконання роботи в межах актуального наукового напрямку, результати якого мають як наукову, так і практичну цінність для розвитку теорії та практики державного регулювання економіки.

3. Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Дисертація характеризується достатнім рівнем наукової обґрунтованості та достовірності отриманих результатів. Сформульовані автором наукові положення, висновки й практичні рекомендації є логічним наслідком проведених теоретичних узагальнень, комплексного аналізу сучасних наукових підходів та результатів власних досліджень.

Достовірність результатів забезпечується використанням сучасної методології наукового пізнання, застосуванням взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що є адекватними предмету, меті та завданням роботи. Інформаційну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти України та Європейського Союзу, матеріали міжнародних фінансових організацій, офіційні статистичні дані та аналітичні звіти, що забезпечує належний рівень репрезентативності використаної інформаційної бази.

Позитивної оцінки заслуговує послідовність викладення матеріалу. Робота побудована за принципом логічного переходу від розкриття теоретичних засад антициклічного фінансового регулювання до аналізу сучасної практики його реалізації та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансової політики України в

умовах воєнних викликів, післявоєнного відновлення та європейської інтеграції.

Мета дисертаційної роботи сформульована чітко, об'єкт і предмет дослідження повністю відповідають її темі, а визначені завдання є взаємопов'язаними та повною мірою забезпечують досягнення поставленої мети. Отримані результати мають внутрішню логіку, належне теоретичне обґрунтування та підтверджуються результатами проведеного аналізу.

Загалом можна констатувати, що ступінь обґрунтованості й достовірності основних наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а отримані результати є достатньо переконливими, науково аргументованими та придатними для практичного використання.

4. Новизна результатів досліджень та повнота викладу в опублікованих працях.

Дисертаційна робота Воробей Світлани Іванівни характеризується високим рівнем наукової новизни, комплексністю дослідження та логічністю викладення матеріалу. Автором сформульовано положення, що мають теоретичне й практичне значення для розвитку фіскальної політики держави в умовах сучасних економічних викликів. Основні результати дослідження є достатньо аргументованими, взаємопов'язаними та становлять цілісну систему наукових положень.

Заслуговує на позитивну оцінку подальший розвиток теоретичних підходів до дослідження економічної циклічності, що полягає в узагальненні та систематизації факторів і тенденцій циклічного розвитку економіки на глобальному, регіональному та національному рівнях, розкритті взаємозв'язку між макроекономічними показниками та врахуванні впливу глобальних шоків на економіки перехідного типу. Наукова цінність цього результату полягає у формуванні сучасного теоретичного підґрунтя для розвитку антициклічної фіскальної політики України (пп. 1.1, 2.1).

Схвальної оцінки заслуговує подальший розвиток концепції антициклічного фінансового регулювання шляхом уточнення його сутності, функцій, видів та інструментів в умовах полікризових явищ, геоекономічних трансформацій та євроінтеграційних процесів. Запропонований автором підхід дозволив обґрунтувати напрями адаптації міжнародних підходів до оцінювання результативності антициклічної фінансової політики на макро-, мезо- та мікрорівнях (п. 1.2).

Безперечний науковий інтерес становить подальший розвиток підходів до ідентифікації інструментів антициклічного регулювання, який ґрунтується на врахуванні сучасних викликів глобальної економіки, стагнаційних процесів, інфляційних ризиків, воєнних конфліктів та трансформації світового економічного порядку. Такий підхід поглиблює методологічні засади формування стабілізаційної політики держави (п. 1.3).

Позитивної оцінки заслуговує подальший розвиток наукових положень щодо оцінювання факторів циклічного розвитку економіки України, що передбачає визначення ключових макрофінансових ризиків, встановлення взаємозв'язку між фазами економічного циклу та динамікою основних економічних показників, а також обґрунтування напрямів удосконалення стабілізаційної політики держави (пп. 2.1–2.2).

Важливе практичне значення має подальший розвиток підходів до оцінювання ефективності використання інструментів антициклічного фінансового регулювання, у межах яких обґрунтовано необхідність реформування фінансових правил, перегляду бюджетних пріоритетів та посилення міжнародної фінансової співпраці в умовах воєнної економіки та післявоєнного відновлення України (п. 2.3).

На особливу увагу заслуговує удосконалення методичного підходу до забезпечення антициклічного фінансового регулювання, яке передбачає інтеграцію економічних і політичних чинників, оцінювання боргових обмежень, застосування міжнародних стандартів управління публічними фінансами та впровадження ризик-орієнтованих механізмів у процес планування і реалізації фінансової політики (п. 3.1).

Високий рівень наукової новизни має удосконалений методичний підхід до оцінювання результативності антициклічного фінансового регулювання, який, на відміну від існуючих підходів, передбачає врахування економічних і політичних ризиків, визначення оптимальних пропорцій між державним і приватним споживанням та використання систематичного стрес-тестування бюджетних рішень. Запропонований інструментарій створює підґрунтя для підвищення обґрунтованості бюджетної політики в умовах високої невизначеності (пп. 3.2–3.3).

Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження в наукових публікаціях є достатньою. Основні наукові положення, висновки та результати дослідження знайшли належне відображення у фахових наукових публікаціях автора, що відповідають тематиці дисертаційної роботи, пройшли апробацію на науково-практичних конференціях та забезпечують належний рівень висвітлення отриманих результатів.

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Аналіз публікацій здобувачки свідчить, що результати дисертаційного дослідження пройшли належну наукову апробацію та достатньо повно висвітлені у фахових наукових виданнях і матеріалах науково-практичних конференцій. Тематика опублікованих праць охоплює всі основні напрями дослідження — від теоретичних засад антициклічного фінансового регулювання до розроблення методичних підходів щодо оцінювання його результативності та вдосконалення інструментарію реалізації фінансової політики в умовах сучасних економічних викликів.

За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, у тому числі 9 статей у наукових фахових виданнях України та 5 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальний обсяг опублікованих праць становить 4,0 друкованих аркуші, що відповідає встановленим вимогам до апробації результатів дисертаційного дослідження.

Ознайомлення зі змістом наукових праць дає підстави стверджувати, що вони відображають основні положення дисертації, а оприлюднені результати

є логічно пов'язаними із поставленою метою, визначеними завданнями та сформульованими положеннями наукової новизни. Представлені публікації підтверджують особистий внесок авторки у розроблення досліджуваної проблематики та забезпечують належний рівень висвітлення результатів, що виносяться на захист.

Загалом можна зробити висновок, що основні результати дисертаційної роботи достатньою мірою апробовані та повністю висвітлені в опублікованих наукових працях, а їх кількість і зміст відповідають вимогам, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у розробленні методичних підходів до формування та реалізації антициклічної фіскальної політики, які можуть бути використані органами державного управління, суб'єктами господарювання та науково-освітніми установами при оцінюванні результативності бюджетно-податкових рішень в умовах макроекономічної нестабільності, воєнних викликів та структурної трансформації економіки. Запропоновані автором рекомендації спрямовані на підвищення ефективності прийняття управлінських рішень, удосконалення механізмів бюджетного планування та впровадження ризик-орієнтованих підходів до управління державними фінансами.

Практична значущість дослідження підтверджується впровадженням його результатів у діяльність ПАТ «Запоріжсталь» (довідка від 22.12.2025 № 2016/84). На підприємстві використано запропоновані авторкою підходи до ідентифікації інструментів підтримки економічної стабільності в умовах макроекономічної нестабільності, інфляційних коливань та зовнішніх шоків. Отримані результати застосовано під час аналізу впливу фіскальних і макроекономічних чинників на діяльність підприємства, а також при розробленні стратегічних і середньострокових планів розвитку з урахуванням циклічних коливань економіки.

Окремі положення дисертації впроваджено також у практичну діяльність ТОВ «Телко Україна» (довідка від 22.12.2025 № 1-12/25). Зокрема,

підприємством використано розроблені методичні підходи до оцінювання результативності фінансової політики через призму ризиків і невизначеності, а також елементи стрес-тестування фінансово-планових рішень. Це сприяло розширенню практики сценарного аналізу, підвищенню уваги до оцінювання фінансових і макроекономічних ризиків та забезпеченню більш обґрунтованого прийняття фінансових рішень в умовах нестабільного економічного середовища.

Отримані результати мають прикладний характер і можуть бути використані не лише суб'єктами господарювання різних галузей економіки, а й органами державної влади при формуванні та реалізації фінансової політики, спрямованої на забезпечення макроекономічної стабільності, підвищення стійкості національної економіки та її адаптації до сучасних кризових викликів.

7. Академічна доброчесність.

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою Воробей Світлани Іванівни порушень принципів академічної доброчесності не встановлено. Дослідження виконано самостійно, із дотриманням загальноприйнятих вимог щодо використання результатів наукових праць інших авторів. Усі запозичені положення, наукові ідеї, статистичні матеріали та інші інформаційні джерела мають належні бібліографічні посилання, що свідчить про коректне використання наукового доробку вітчизняних і зарубіжних дослідників.

За результатами аналізу змісту дисертації та її перевірки із застосуванням спеціалізованих програмних засобів не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Вважаю, що дисертаційна робота відповідає вимогам академічної доброчесності, а наведені в ній наукові результати є авторськими, належним чином обґрунтованими та можуть бути визнані самостійним науковим доробком здобувачки.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Розроблені авторкою теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими й мають наукову та

практичну цінність. Разом із тим окремі положення дисертації можуть стати предметом подальшої наукової дискусії.

1. У першому розділі авторкою обґрунтовано оновлену концепцію антициклічного фінансового регулювання в умовах полікризового середовища та геоекономічних трансформацій, а також запропоновано розширення функцій такого регулювання шляхом доповнення їх безпековою функцією. Водночас предметом подальшої наукової дискусії може бути визначення меж реалізації безпекової функції саме в системі фінансового регулювання, адже забезпечення національної безпеки є результатом комплексної взаємодії бюджетної, монетарної, оборонної, промислової та інституційної політики. Науковий інтерес становить також уточнення критеріїв, які дозволяють відокремити безпекову функцію антициклічної фінансової політики від функцій інших складових державного регулювання.

2. У третьому розділі авторкою запропоновано враховувати під час оцінювання результативності антициклічного фінансового регулювання не лише економічні, а й політичні ризики, а також застосовувати елементи стрес-тестування бюджетних рішень. Такий підхід видається перспективним, однак подальшого наукового обговорення потребує питання можливості кількісного вимірювання політичних ризиків та їх інтеграції до єдиної системи оцінювання результативності фінансової політики. Безумовний науковий інтерес викликає визначення індикаторів або критеріїв, які могли б забезпечити об'єктивність таких оцінок.

3. Авторка обґрунтовує необхідність використання міжнародних підходів до оцінювання результативності антициклічного фінансового регулювання та їх адаптації до умов України з урахуванням євроінтеграційного курсу держави. Водночас відкритим для подальшої наукової дискусії залишається питання меж адаптації європейських фінансових правил в умовах воєнної економіки, коли значна частина бюджетних рішень визначається безпековими потребами та зовнішньою фінансовою підтримкою. Окремий науковий інтерес становить авторське

бачення співвідношення між європейськими вимогами бюджетної дисципліни та необхідністю проведення стимулюючої фінансової політики.

4. Запропонований у роботі методичний підхід передбачає використання еталонної податкової системи для оцінювання структурних ефектів податкової політики та результативності антициклічного регулювання. Водночас предметом подальших наукових дискусій може бути визначення параметрів такої еталонної системи для економіки, що перебуває у стані тривалої структурної трансформації та функціонує в умовах воєнних викликів. Заслуговує на подальше обговорення питання формування критеріїв, за якими можуть визначатися «нейтральні» параметри оподаткування та оцінюватися відхилення від них у різних фазах економічного циклу.

Висловлені дискусійні положення не змінюють загального позитивного враження від дисертаційного дослідження та не впливають на його наукову цінність. Навпаки, вони відкривають можливості для подальшого розвитку окремих положень дослідження і можуть стати предметом наукової дискусії. Загалом робота характеризується належним теоретичним рівнем, містить елементи наукової новизни, має практичне значення, а її результати є достатньо обґрунтованими та переконливо свідчать про сформованість здобувачки як самостійної дослідниці.

9. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що дисертаційна робота Воробей Світлани Іванівни на тему «Антициклічне фінансове регулювання розвитку національної економіки» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення для розвитку теорії і практики державного фінансового регулювання. Сукупність одержаних результатів забезпечує вирішення важливого наукового завдання, пов'язаного з удосконаленням теоретико-методичних засад та розробленням практичних рекомендацій щодо здійснення антициклічного фінансового

регулювання розвитку національної економіки в умовах структурних трансформацій, сучасних глобальних викликів та європейської інтеграції.

Структура дисертації є логічною та послідовною, її зміст повною мірою відповідає поставленій меті, визначеним завданням, предмету й об'єкту дослідження. Основні положення, висновки та рекомендації достатньо аргументовані, характеризуються науковою новизною, належним рівнем обґрунтованості та практичною спрямованістю.

За актуальністю обраної теми, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю отриманих результатів, рівнем їх обґрунтованості та оформлення дисертаційна робота Воробей Світлани Іванівни на тему «Антициклічне фінансове регулювання розвитку національної економіки» відповідає вимогам, установленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Василь

Сергій ЮШКО

Підпис засвідчую:

Вчений секретар Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК